

THOMAS THURAH OG MARTIN KRISTENSEN (RED.).
Sproget i de elektroniske medier. København: Hans Reitzels Forlag,
2013. 279 sider.

Anmeldt af Flemming Smedegaard

Sproget som kernen i journalistik

Antologien *Sproget i de elektroniske medier* præsenteres af de to redaktører i forordet som 'en håndsrækning først og fremmest til de studerende på landets journalist- og kommunikationsuddannelser, der lige nu forbereder sig på et professionelt liv i en udfordrende, kompleks, men især mulighedsrig medievirkelighed' (p. 11) og afgrænses til at handle om sproget i de elektroniske medier og ikke journalistik i bred almindelighed. Det fremgår endvidere af forordet, at bogen er blevet til i et samarbejde mellem landets tre ellers konkurrerende journalistuddannelser, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i Århus, Center for Journalistik på Syddansk Universitet samt journalistuddannelsen på Roskilde Universitet. Danmarks Radio er endvidere en del af samarbejdet og har bidraget med et undervisningssite på DRs hjemmeside, som redaktørerne lover os vil blive løbende opdateret og udviklet.

Jeg kan ikke undgå at bemærke, at "journalist- og kommunikationsuddannelser" i formåls erklæringen problemløst omtales under ét, for det er ikke mange år siden, da kommunikationsuddannelserne begyndte at dukke frem på landets universiteter, at det ædle gamle journalistfag absolut ikke ville have noget med de nymodens kommunikationsuddannelser at gøre. Jeg er som initiativtager til en af disse kommunikationsuddannelser mere end én gang af ansvarlige for journalistuddannelser blevet belært om, at samarbejde mellem journalistik og kommunikation ikke ville være muligt, med den argumentation, at de to fag grundlæggende er hinandens mod-

sætninger, idet journalistfagets fine formål er at afsløre verden og dens magthavere, mens kommunikationsfagets dunkle formål er at tilsløre og forføre.

Dengang for ikke så mange år siden hjalp det ikke meget at gøre opmærksom på, at tingene nok var lidt mere nuancerede, og at jeg da let også kunne komme i tanke om mange eksempler på det modsatte, hvor journalister har bidraget til tilsløring og kommunikationsfolk til afsløring. Jeg kunne dengang ikke undlade at tolke reaktionen som en frygt for, at det nye kommunikationsfag ville true journalistikken. Udviklingen har heldigvis vist, at der er plads til os alle, og at man i dag møder både journalister og kommunikationsfolk i en skøn forening i både de specifikke medievirksomheder og i virksomhedernes kommunikationsafdelinger, samt at man kan konstatere, at studerende på de to fag i stigende grad kombinerer uddannelserne på tværs og slet ikke ser den gamle modsætning.

Prisværdigt og glædeligt er det derfor også at kunne konstatere, at denne sproglærebog er tiltænkt både journalist- og kommunikationsuddannelser, og selv om jeg senere vil vende tilbage til, hvorfor bogen uden tvivl vil vinde større indpas på journalist- end kommunikationsuddannelserne, så er der bestemt også inspiration heri at hente for kommunikationsstuderende.

Redaktørerne angiver i forordet tre afgørende forudsætninger og grundsynspunkter for bogen. Den første forudsætning er, at sproget betragtes som kernen i det journalistiske fag (her forsvandt kommunikationsfaget i øvrigt allerede ud af formuleringen!). Den anden forudsætning er, at sproget ses som funktionelt og kontekstafhængigt, og den tredje forudsætning er en understregning af, at det er vigtigt, at journalistfagets mange konventioner og rutiner fra tid til anden bliver underbygget af videnskabelige undersøgelser.

Med hensyn til den *første* forudsætning om, at sproget betragtes som kernen i det journalistiske fag, skal man ikke læse meget i antologien, før man forstår, at sprog hos de fleste af antologiens forfattere stort set alene er verbalsprog, hvilket kan undre, når antologien ellers om-

handler de elektroniske medier, der mere end noget er karakteriseret ved, at de forskellige modaliteter, visuelle udtryk, lyde, kropssprog, verbalsprog osv., smelter sammen i helheder. Vor tids – og ikke mindst de elektroniske mediers – kommunikationsform er multimodal. Aviser, hjemmesider, radio og tv har allerede længe udnyttet det betydningspotentiale, som ligger i at kombinere verbalsprog, lyd og billeder på forskellige måder. Tekster i de elektroniske medier er typisk sammensat af flere modaliteter, og det stiller særlige krav til både udformning og tolkning af dem. Ikke alene skal hver enkelt modalitet læses og forstås på sin måde: Billeder siger noget andet end verbalsprog, kropssprog siger noget andet end verbalsprog osv., men til sammen udgør de forskellige modaliteter et betydningspotentiale, som er større end hver enkelt modalitet for sig.

Der er siden Gunther Kress og Theo van Leeuwens *Reading Images* (1998) udviklet omfattende forskning i multimodalitet rundt om i verden og også i Danmark, men indsigter fra denne betydningsfulde forskning i forhold til bl.a. de elektroniske medier er helt fraværende i denne bog. Van Leeuwen (2005) introducerer fx til, hvordan forskellige semiotiske ressourcer i det moderne samfund skaber betydning, fx sprog, gestik, billeder, musik, men også mad, tøj og andre af dagliglivets objekter – teoretiske indsigter, der også burde være nyttige for journalister. I dansk og nordisk sammenhæng kan fx nævnes antologien *Nordisk Socialsemiotik* (Andersen & Boeriis 2010), hvor multimodalitet ud fra et socialsemiotisk perspektiv analyseres på bl.a. de elektroniske medieplatforme.

Med hensyn til den hævdede *anden* forudsætning om, at sproget ses som funktionelt og kontekstafhængigt, skulle jeg ikke læse langt i antologien for at finde ud af, at det trods denne beskrevne forudsætning ikke er funktionelle og kontekstbaserede teorier, som bogen helt primært bygger på, men ganske traditionel, formel grammatik.

Når man sidder som anmelder og selv i forhold til arbejdet med brugstekster har fundet væsentlige indsigter i en funktionel og kontekstbaseret sprogteori som systemisk funktionel lingvistik (SFL)

(bl.a. Andersen & Smedegaard 2005; Halliday & Matthiessen 2005), kan det kun ærgre én, at bogens forfattere og landets journalistuddannelser ikke har blik for bl.a. en teori som denne.

I SFL er grammatik og kontekst beskrevet i en sammenhængende teori gennem stratifikationstankegangen, som dækker over, at sproget opfattes som et komplekst semiotisk system, der er organiseret i tre sproglige strata samt et ekstrasprogligt stratum. De tre sproglige strata er semantik, leksikogrammatik og fonologi/grafologi. Fonologi/grafologi er lyde og bogstaver. Leksikogrammatikken er det stratum, som former de relativt få lyde og bogstaver, vi råder over, på en måde, så de i semantikken kan danne et uendeligt antal semantiske betydninger. Det ekstrasproglige stratum er konteksten, dvs. den situation og de sociale og kulturelle forhold, som en bestemt tekst eller kommunikation fungerer i. Mellem de enkelte strata eksisterer der en realiseringsrelation på den måde, at et lavere stratum realiseres af et højere stratum, hvorved det understreges, at SFL er en teori, der betragter sproget oppefra og ikke nedefra. 'Language does not consist of sentences; it consists of text, or discourse', som grundlæggeren af SFL, M.A.K. Halliday formulerer det (Halliday 1978: 2). Der er ingen tvivl om, at en holistisk sprog- og kommunikationsteori som SFL også kunne give væsentlige indsigter til journalistfaget, ligesom faget ville kunne hente væsentlig inspiration i de forskellige diskursteorier.

Med hensyn til den *trede* forudsætning om, at det er vigtigt, at journalistfagets konventioner og rutiner bliver underbygget af videnskabelige undersøgelser, gik jeg straks på jagt i de forskellige bibliografier i antologien for at blive klog på, hvilke videnskabelige undersøgelser der så bygges på, og må her konstatere, at der først og fremmest trækkes på udvalgte dele af den generelle nyere udforskning af dansk sprog som Hansen & Heltoft (2011), mens det tilsyneladende fortsat skorter på egentlige videnskabelige undersøgelser af journalistisk sprog, selv om vi nu i snart nogle år har haft forskningsbaserede universitetsuddannelser i journalistik i Odense og Roskilde.

Udgangspunkt i normative råd og traditionel grammatik

Selve bogen er opbygget af 6 kapitler skrevet af forskellige undervisere på og omkring de tre journalistuddannelser.

Det indledende kapitel 1 *Sproget – det basale* er skrevet af to undervisere fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole i Århus, Gitte Luk og Søren Boy Skjold, og angiver at ville give en generel introduktion til det at skrive.

I første del af artiklen præsenterer de to forfattere VAKST-modellen, en model, som de har udviklet på baggrund af deres erfaringer fra at have rettet studenteropgaver i 10 år, og som rummer en række sproglige anbefalinger, idet der bag bogstaverne V, A, K, S og T gemmer sig sproglige råd om at skrive (1) Varieret, (2) Aktivt, (3) Kort og korrekt, (4) Sammenhængende og (5) Troværdigt. Modellen konkretiseres videre i en række uddybende anbefalinger om at opløse sammensatte ord, forkorte teksten, oversætte det svære, skrive konkret, passe på matematiske tegn, forkortelser og tal, sætte punktummer samt begrænse brugen af *jeg*.

Luk og Skjold omtaler disse råd som 'det gængse og almene sprogkodeks' (p. 22), som de studerende skal beherske, før de begynder at eksperimentere med at finde en personlig skrivestil. Simple råd som i VAKST-modellen kan givet være pædagogisk nyttige i den meget indledende sprogundervisning på journalist- og kommunikationsuddannelser, men at ophøje disse simple pædagogiske råd til at være "det gængse og almene sprogkodeks" lover ikke godt for journalistfaget, for sproget er da en langt mere righoldig ressource, og kommunikationssituationerne er langt mere forskellige end til at kunne reduceres til så få almene råd. I nogle kommunikationssituationer er det fx det bedste valg at gøre teksten kort og konkret, men i andre kommunikationssituationer er det også fortsat et godt valg at gøre en tekst lang og abstrakt. Det må afhænge helt af kommunikationssituationen. Der er også fortsat modtagere, der gerne vil udfordres af skribenten, og kommunikationssituationer, hvor livets

kompleksitet ikke skal forfladiges til korte, forenkede overskrifter. Mange yngre journalister synes desværre at have taget modeller af VAKST-typen til sig som en bibel og ikke være nået længere i deres sproglige udvikling.

I anden del af artiklen argumenterer forfatterne for nytten af grammatik og giver på få sider en kort introduktion til traditionel dansk grammatik og når også kort at præsentere sætningsskemaet og diskutere kommasystemet, inden artiklen afsluttes med at påpege nogle få formelsproglige faldgruber, som de studerende skal være opmærksomme på.

Det er lidt svært at se, hvad den korte grammatikintroduktion skal gøre godt for i denne sammenhæng, for forhåbentlig mener forfatterne, at de journaliststuderende skal have en langt mere dybdegående indføring i dansk grammatik end blot at lære, at de kan bruge verber til at skabe dynamik i teksterne med, at substantiver kan dække både det håndgribelige og det abstrakte, at adjektiver skaber billeder, og at der i øvrigt aldrig må være forvægt i teksterne. Dette kan næppe være nok for journalister, det ville i hvert fald være helt utilstrækkeligt på kommunikationsuddannelserne.

Journalister og kommunikationsfolk skal uddannes til at være sproghåndværkere, og som andre dygtige håndværkere må de have en detaljeret indsigt i det materiale, de skal arbejde med, i dette tilfælde sproget. I bedste fald bliver en kort grammatikintroduktion som denne uskadelig. I værste fald kan de studerende få det indtryk, at det er tilstrækkeligt at kende grammatikken i overskriftsform, og det er det absolut ikke, hvis man skal lære at kunne jonglere ubesværet og nuanceret rundt i sprogsystemets ressourcemangfoldighed.

Kommaintroduktionen er meget overskuelig og pædagogisk, men igen vil jeg da håbe, at ambitionsniveauet på journalistuddannelserne er at lære de kommende journalister en noget mere udførlig og detaljeret beherskelse af kommaer og andre tegn, men det er da befriende at kunne læse, at forfatterne fastslår, at de danske medier har truffet et valg i kommakrigen ved stort set alle at fastholde det

traditionelle grammatiske komma med komme foran ledsætningerne. Når dette er tilfældet, så kan det undre, at forfatterne alligevel synes, det har været relevant at bruge deres sparsomme plads på også at præsentere det akademiske skoleridt i form af det postnye komma med udeladelse af komma foran ledsætninger, som Dansk Sprognævn har anbefalet de sidste 10 år.

Hvorfor komplicere verdenen for de studerende på kommaområdet, når bogens og artiklens ambition ellers synes at være at forenkle mest muligt? Det traditionelle komma har for længst vundet blandt de sprogbrugere, som sætter bevidste kommaer, mens alle nye kommasystemer, herunder det postnye komma med udeladelse af komma foran ledsætninger, aldrig har vundet indpas uden for de snævre faglige cirkler omkring Dansk Sprognævn.

For at fremme lærebogspræget er artiklen ligesom enkelte af de øvrige artikler i bogen forsynet med enkelte øvelser, hvor læseren fx opfordres til at gennemgå en tekst med en "ordklasse-detektor" eller at sætte en tekst i sætningsskema. Artiklens kommaøvelse er imidlertid den eneste øvelse i bogen, som er ledsaget af et løsningsark bagerst i bogen. Det kan i øvrigt også undre, at forfatterne til denne sprogartikel tilsyneladende har valgt at bruge konstruerede sproglige eksempler i artiklen frem for at bruge autentiske tekster fra den journalistiske verden, ligesom jeg heller ikke har kunnet undgå at bemærke, at artiklen ikke specifikt tager sigte på sproget i de elektroniske medier, som antologiens titel ellers angiver.

Det journalistiske sprog

Kapitel 2 *Det journalistiske sprog* er skrevet af den ene af bogens to redaktører, journalist, forfatter, sprogkonsulent ved DR, lektor ved Professionshøjskolen Metropol mv., Thomas Thurah, og allerede artiklens titel rummer den præsupposition, at der eksisterer et særligt journalistisk sprog med nogle særegne træk.

Selv om en stor del af artiklen er helliget en præsentation af de journalistiske konventioner, udmærker artiklen sig ved, at Thomas Thurah indledningsvis gør opmærksom på, at der netop er tale om konventioner og generaliseringer, og at godt journalistisk sprog ikke lader sig sætte på formel eller indordne under snævre og enkle regler, men at sproget først for alvor bliver godt, når det nøje er tilpasset den specifikke kommunikationssituation, og når journalisten udvikler en personalstil, der også tør udfordre, og bryde med konventionerne.

Vigtigheden af det situationstilpassede følges op igen i artiklens sidste del, hvor Thomas Thurah præsenterer en genremodel, der bidrager til at understrege, at sproget udgør en uendelig ressource, og at valgene i denne ressource afhænger af, hvilken sammenhæng historien skal indgå i, og hvad det konkrete formål er. Ud fra en analyse heraf skal journalisten vælge journalistisk genre og programformat baseret på, hvad Thomas Thurah betegner som 'en kæmpe menulinje med en næsten uendelig række forgreninger og kombinationsmuligheder' (p. 94). Dette fører videre frem til valg af fremstillingsform (fx den beskrivende, den fortællende, den argumenterende, den instruerende eller den spørgende), den konkrete trækstruktur samt de enkelte stilistiske og grammatiske valg, som journalisten skal træffe.

Som nævnt er en stor del af artiklen helliget en gennemgang af de journalistiske konventioner i forhold til fx anslag, forvægt vs. bagvægt, sætningslængde, verber vs. verbalsubstantiver, fyndord, kontraster mv. Fremstillingen er nuanceret og vinder ved de mange autentiske eksempler fra de elektroniske medier, der demonstrerer den mangfoldighed, som det journalistiske sprog heldigvis også rummer.

Et særligt afsnit er helliget en række sprogræk, som Thomas Thurah 'uden nuanceringer og forbehold' tør anbefale, 'at man holder sig langt væk fra' (p. 85). Det gælder først og fremmest kildesprog, hvor journalisten ukritisk overtager en kildes sprogbrug og synsvinkel, og nysprog (newspeak), hvor journalisten overtager en kildes formidlende positive omskrivning af virkeligheden for egen vindings

skyld, men også indforstået fagsprog, unødvendigt omstændeligt papirsprog eller uheldige afsmitninger fra andre sprog i form af fx anglicismer og svecismer.

Særligt positivt er Thomas Thurahs advarsel mod nysprog, et begreb, som George Orwell introducerede i sin roman *1984*, hvor Orwell fortæller, at nysprog er det eneste sprog i verden, hvis gloseforråd bliver mindre hvert år, og at sproget har et meget reduceret og forenklet ordforråd og grammatik, som passer til Partiets totalitære styre, hvis formål er at forbyde alle alternative måder at tænke eller tale på ved at fjerne alle ord og sætningskonstruktioner, som beskriver begreberne frihed, oprør etc. Udviklingen de senere år har desværre vist, at Orwell fik alt for meget ret, og udviklingen ramte ikke blot det engelske sprog, som Orwell skrev om, men i ligeså høj grad dansk og andre sprog. Politikere er i høj grad førende i realiseringen af det manipulerende nysprog, men journalister lader desværre ikke politikerne meget efter på dette område. Thurahs advarsel er derfor på sin plads, men emnet er så vigtigt, at det i en bog om journalistisk sprog kunne have fortjent en noget mere udførlig behandling, end Thurah har givet det.

Radio- og tv sprog

Kapitel 3 *Radio- og tv-sprog* er skrevet af adjunkt ved Center for Journalistik ved Syddansk Universitet, Jonas Nygaard Blom.

I denne rigt eksemplificerede artikel med mange aktuelle eksempler fra radio og tv er den gennemgående synsvinkel, at det bedste sprog i radio og tv er et mundret sprog, forstået som et sprog, der minder om det sprog, vi taler og hører mest af i dagligdagen, som 'ligger godt i munden og er let at forstå' (p. 107), men Blom understreger også indledningsvis, at det mundrette sprog dog ikke er helt det samme som vores normale talesprog, idet dette ofte er for spontant, fragmentarisk og rodet til at fungere godt i radio og tv. Ifølge Blom

låner et godt radio- og tv-sprog det bedste fra henholdsvis tale- og skriftsproget ved at låne 'hverdagens enkle formuleringer fra talesproget og sætter dem sammen med skriftsprogets præcision' (p. 108).

Et centralt formål med artiklen synes at være at ville formidle kendskab til de mest udbredte konventioner i moderne radio- og tv-sprog, idet forfatteren er af den opfattelse, at det er afgørende for de vordende journalister at kende fagets spilleregler for i første omgang ikke at overskride dem, og for måske engang at turde bryde med enkelte konventioner, når journalisten er blevet tilstrækkelig garvet. "Tilpas dig" til fagets konventioner synes således at være artiklens metabudskab.

Tilpasningen formidles så gennem en gennemgang af de primære genrer og formidlingsmåder, som radio- og tv-journalister skal beherske, nemlig meddele (nyheder), uddybe og forklare (baggrund og orientering), berette og rekonstruere (reportage, dokumentar, montage, portræt og feature), analysere og kommentere (analyse og kommentar) samt spørge (interview). De enkelte genrer illustreres deskriptivt med en række eksempler, som man indirekte må få opfattelse af, er eksemplariske og normative eksempler ifølge forfatterens optik.

Et særligt interessant afsnit i artiklen er afsnittet om målgrupper, hvor Blom diskuterer målgruppekriterier, som har betydning for sproget i radio og tv, fx forskellig sprogbrug som følge af alder (kronolekter), geografi (dialekter og regionalsprog), forhåndsviden og ideologiske holdninger.

Dette perspektiv følges op i en diskussion af studieværtens rolle og troværdighed, hvor Blom beretter, at der blandt sprogforskere og medieteoretikere er to konkurrerende synspunkter på, hvad der udgør en "støjfri stemme". På den ene side et normativt synspunkt, hvor en støjfri stemme forudsætter et dybt og bredt støttet åndedræt, korrekt og tydelig udtale, dybt toneleje, åben klang, velplacerede tryk, logisk frasering og en afstemt tonegang, og på den anden side en sociolingvistisk opfattelse, hvor opfattelsen af stemmen afhænger

af de sociokulturelle normer, fordomme og ideologier, modtageren vurderer stemmen ud fra, samt de forventninger, modtageren har til stemmen i det medie, det format og den genre, journalisten udtrykker sig i (p. 139). Som argument for de sociokulturelle faktors indflydelse nævner Blom, at man i mange år fx mente, at kvinders stemmer støjede for meget i nyhedsudsendelser, hvorfor Radioavisen først fik sin første kvindelige nyhedsoplæser i 1962!

Oversigtsartiklen fortsætter med et par sider om betydningen af studieværtens kropssprog – og bestemt positivt, at denne multimodale vinkel inddrages, om end ekstremt kortfattet – inden artiklen sluttes af med nogle normative skriveråd til udarbejdelse af mundrette manuskripter.

Artiklen når som helhed rundt om rigtig mange forskellige emner, hvorfor jeg tillader mig at benævne den en oversigtsartikel om radio- og tv-sprog med først og fremmest en række erfaringsbaserede råd. Et område, der er underbelyst i artiklen, er betydningen af radio- og tv-journalisternes artikulation. Fra tidligere tiders højdanske udtaleideal synes tendensen i disse år at være, at journalisterne skal tale så hverdagsagtigt som muligt med den konsekvens, at mange ord forsvinder i utydelig mumlen og halvlukkede munde. Blom har tydeligvis en stor viden om radio- og tv-sprog. Det ville have været interessant også at have hørt hans vurdering af denne udvikling mod den utydelige artikulation.

Sproget på netmediernes

Efter den journalistiske formel "og så over til en helt anden nyhed" sætter kapitel 4 *Sproget på netmediernes* fokus på den skriftlige del af kommunikationen i netmediernes. Det er skrevet af to undervisere fra journalistikuddannelsen på Roskilde Universitet, Mads Kæmsgaard Eberholst og Jannie Møller Hartley.

Artiklens forfattere fastslår indledningsvis, at netjournalistik

ikke er en selvstændig genre med en fast norm, idet 'nettet er en sammensmeltning af alle de medietyper, som vi allerede kender. Finder man en genre i de traditionelle medier, finder man med al sandsynlighed den samme genre på netmediet, men i en *radikaliseret* og mere ekstrem form' (p. 169; originalens kursiv), hvorfor bl.a. nyheder på nettet oftere bliver hurtigere, kortere og vinklet skarpere end nyheder i de traditionelle medier.

Netjournalistikken synes i høj grad at være betinget af de teknologiske muligheder, som nettet giver, samt af den måde, som modtagerne bruger mediet på. Eberholst og Hartley skelner mellem to typer af nyheder på nettet, *spotnyheder* som benævnelse for nyheder, der er afsluttet uden yderligere udvikling, og *udviklingsnyheder* som nyheder, der udvikler sig løbende, og hvor nye informationer og perspektiver kommer til.

De teknologiske muligheder gør, at netjournalistikken har en forkærlighed for udviklingsnyheder. Ifølge Eberholst og Hartley udvikler der sig i disse år nye sproglige normer for disse. Nyhederne skal være korte og under 800 ord. Teksten skal brydes op i mange afsnit, have mange mellemrubrikker og punkttopstillinger, og så skal der være links, billedtekster og faktabokse.

Endvidere får rubrikken en særlig vigtig funktion som indgang til netartiklen, da det oftest er den, der afgør, om modtageren klikker sig ind, og Eberholst og Hartley præsenterer fire forskellige typer af rubrikker: (1) Kom-indenfor-rubrikken, som skal pirre læserens nysgerrighed, men ikke afsløre artiklens vinkling, (2) Citatrubrikken med et særligt sigende eller opsigtsvækkende citat fra en kilde, (3) Sensationsrubrikken, der bruges til at provokere og lokke læserens ofte primitive instinkter, og (4) Nu-rubrikken, hvor der annonceres en nyhed, der knytter sig til nuet.

Artiklens form lever på mange måder op til det emne, den behandler, nemlig den hurtige og kortfattede nyhed. Forfatterne formidler en række nye indsigter i de sproglige træk, som kendetegner netnyhederne, men kommer ikke udover et absolut introduktions-

niveau. Alene dette emne kunne have fortjent en selvstændig bog om netsprog, hvor der havde været mulighed for at gå langt mere i dybden med de enkelte karakteristika. Artiklen skal dog som flere andre artikler i antologien roses for at være godt forsynet med aktuelle og sigende eksempler.

Tværmedialitet

Antologiens kapitel 5 *Tværmedialitet* er skrevet af Ditte Elnif, bl.a. rådgiver i digital- og medieudvikling, og er helliget en diskussion af begrebet tværmedialitet, forstået som en historie, der bliver dækket af flere medier.

Tværmedialitet handler ifølge Elnif ikke kun om at udsende en historie via flere medier, men fungerer for journalisten i lige så høj grad som et redskab til research og kommunikation med modtagerne. Resultatet heraf er, at der er opstået et nyt sprog på de digitale medier, som låner virkemidler fra både det skrevne og det talte sprog. En tendens, som er specielt tydelig i de sociale medier, hvilket i artiklen illustreres gennem nogle få eksempler.

Hovedparten af artiklen handler imidlertid ikke så meget om sprog, men mere om de ændrede arbejdsbetingelser, som den teknologiske udvikling har medført i journalistens hverdag og især for journalistens indsamling af informationer – måske interessant nok for kommende eller måske snarere ældre journalister, der er opvokset og uddannet før de digitale medier, men mere interessant for denne anmeldelses skribent – og mere loyalt over for antologiens titel – ville det have været at have fået et dybere indblik i og analyse af et sprog, som praktiseres på facebook, twitter og de andre sociale medier.

De journalistiske metatekster

Antologiens afsluttende kapitel 6 *Den sproglige blæksprutte – om journalistisk sprog og metatekster* er skrevet af lektor i kommunikation og journalistik ved Roskilde Universitet, Leif Becker Jensen, og diskuterer de tekster, der har journalistikken selv som genstand, og som derfor har nogle helt andre formål og karakteristika. Det gælder ifølge Leif Becker Jensen fx for reklamespots, foromtale af programmer, events, konkurrencer, personaleblade, årsberetninger, pr-tekster, overenskomster, etiske regler og formålsparagraffer (p. 238). Tidligere blev disse tekster skrevet af andre faggrupper, fx kommunikations- og reklamefolk, men Leif Becker Jensen påpeger, at arbejdsdelingen de senere år er blevet meget mere flydende med bl.a. de nye medieplatforme, så journalister i dag også i høj grad skriver metatekster.

Metateksterne udfordrer ifølge Becker Jensen journalisterne ved at udfordre den journalistiske sprogkodes traditionelle krav om forståelighed og modtagerrelevans og kræve andre sprogkoder eller sprogdiskurser, fx (1) en annonce- og reklamekode til at reklamere for de produkter, som udgør mediets indtægtsgrundlag, (2) en pr-kode til at brande mediet i offentligheden for at højne mediets troværdighed, (3) en fagkode til udformning af juridiske og administrative tekster, og (4) en kommunikationskode, som i modsætning til de øvrige koder ikke er en ensartet kode, fordi den ikke er normativt bestemt, men bestemt ud fra specifikke kommunikationssituationer.

Leif Becker Jensen fremhæver den interessante pointe, at kommunikationsmedarbejderen er nødt til at kunne arbejde med forskellige sproglige koder, mens journalister traditionelt er vant til at arbejde med en mere ensartet og normativt bestemt kode. Dette er måske i virkeligheden den vigtigste forklaring på, hvorfor de nye kommunikationsuddannede så relativt hurtigt var i stand til at tage konkurrencen op med journalisterne om jobbene i virksomheder-

nes kommunikationsafdelinger. En anden forklaring er givet, at de kommunikationsuddannede qua deres uddannelse også har fået et forspring i forhold til at kunne forstå og analysere virksomhederne, deres strategiske placering og kommunikative muligheder.

Leif Becker Jensen diskuterer afslutningsvis, om sprogkoderne i fremtiden i højere grad vil komme til at påvirke hinanden og dermed også ændre det journalistiske sprog, og Becker Jensen opsummerer:

På den ene side kan man forestille sig en homogenisering af sproget, dvs. at sprogkoderne påvirker hinanden og flyder sammen i en ensartet journalistisk sprogkode, der indarbejder nye stilistiske træk. På den anden side kan man modsat forestille sig en øget differentiering af sproget, fordi de nye platforme betyder en stigende segmentering af målgrupperne og dermed også en større specialisering. Det er fx ikke indlysende, at journalisten på fagbladet skal bruge samme personlige og dialogiske sprog, som bloggen betjener sig af. Og man kan naturligvis forestille sig begge udviklinger sideløbende. (p. 263)

Becker Jensen har her givet fat i en central pointe, og spørgsmålet er, om ikke udviklingen vil gå endnu videre, end Becker Jensen forestiller sig, så man i fremtiden påvirket af den teknologiske udvikling, kommunikationsfaget mv. ikke længere vil tale om det journalistiske sprog i den bestemte form, som er gennemgående i denne antologi.

Konklusion

Efter 279 siders læsning står et indtryk tilbage af en antologi, der bedre kan sammenlignes med TV2 Nyhederne, hvor intet indslag må være for langt, og hvor alt skal illustreres med konkrete eksempler, end med DR2s Deadline, hvor der er plads til en vis fordybelse og en vis abstraktionsgrad. Som sådan er antologien udmærket for

dem, der er mest til TV2 Nyheder, mens dybden er for lille for os, der er mere til Deadline.

Antologiens artikler formidler mere den eksisterende journalistiske sprognorm, end den udfordrer den og sætter spørgsmålstegn derved. Journalistfaget kommer ud af en mesterlærer- og håndværkstradition, en tradition som Danmarks Medie- og Journalisthøjskole fra sin start som en ikke-forskningsbaseret institution fortsatte, men som desværre også i for høj grad – i hvert fald inden for den sproglige del af journalistfaget – er fortsat, efter at journalistfaget i 1998 blev etableret som universitetsuddannelser i Odense og Roskilde. Det er ikke nok, at der laves videnskabelige undersøgelser, der underbygger journalistfagets eksisterende konventioner og rutiner. Der er også brug for forskning og nytænkning, der kritisk tør udfordre fagets selvforståelse, og på dette felt får vi ikke mere end enkelte spagfærdige ansatser i denne antologi.

I antologiens forord skriver redaktørerne, at bogen skal ses som en håndsrækning først og fremmest til de studerende på landets journalist- og kommunikationsuddannelser. Journalistdannelserne nok ja, for antologien afspejler i høj grad den praksis, der pt. udfoldes på landets journalistuddannelser. Kommunikationsuddannelserne nej, hertil er antologien for meget TV2 Nyhederne.

*Institut for Sprog og Kommunikation
Syddansk Universitet
Campusvej 55
DK – 5000 Odense C
fsm@sdu.dk*

Referencer

- Andersen, Thomas & Flemming Smedegaard. 2005. Hvad er meningen? Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (red.). 2012. Nordisk Socialsemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige landvindinger. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Halliday, M.A.K. 1978. Language as social semiotic. London: Arnold.
- Halliday, M.A.K & Christian M.I.M. Matthiessen. 2005. Introduction to Functional Grammar. London: Arnold. (3d ed.).
- Hansen, Erik & Lars Heltoft. 2011. Grammatik over det danske sprog, bind I – III. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen. 1998. Reading Images – the Grammar of Visual Design. London: Routledge.
- Leeuwen, Theo van. 2005. Introducing Social Semiotics. London: Routledge.

